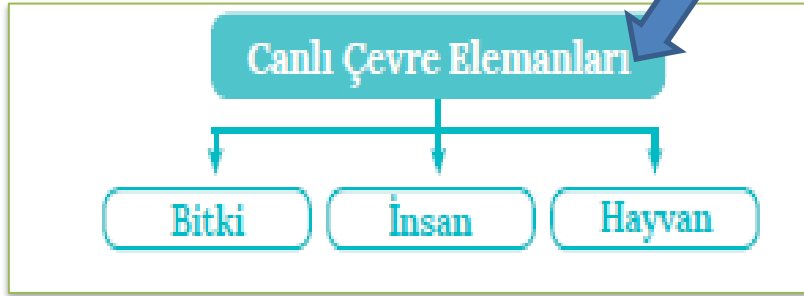

COĞRAFYANIN KONUSU VE BÖLÜMLERİ

Coğrafya, insanın içinde yaşadığı mekânı ve onunla olan karşılıklı ilişkilerini inceler. **insan** ve **onun faaliyetlerini sürdürdüğü mekân**, coğrafyanın inceleme konusunu oluşturur. İnsanın ilişkili olduğu bu mekân, **canlı ve cansız** çevreden oluşur

Coğrafyanın konusunu;

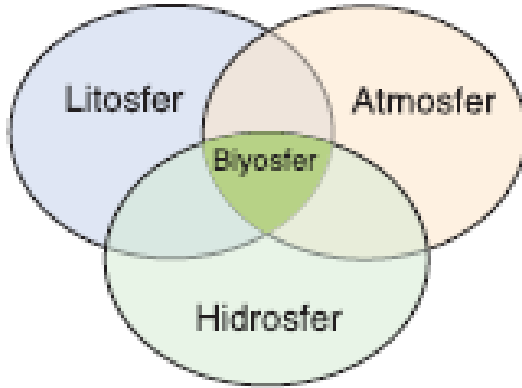
hava küre (atmosfer),

su küre (hidrosfer),

taş küre (litosfer) ve

canlılar küresi (biyosfer)

oluşturur

COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ

Fiziki Coğrafya

- Jeomorfoloji
- Klimatoloji
- Hidroğrafya
- Biyocoğrafya
- Toprak
Coğrafyası
- Doğal Afetler
Coğrafyası
- Kartografya

Beşerî ve Ekonomik Coğrafya

- Nüfus Coğrafyası
- Yerleşme Coğrafyası
- Kültürel Coğrafya
- Siyasi Coğrafya
- Tarihî Coğrafya
- Tarım Coğrafyası
- Sanayi Coğrafyası
- Ulaşım Coğrafyası
- Enerji Coğrafyası
- Ticaret Coğrafyası
- Turizm Coğrafyası
- Sağlık Coğrafyası

Bölgesel Coğrafya

- Bölgeler Coğrafyası
- Ülkeler Coğrafyası
- Kıtalar Coğrafyası

FİZİKİ COĞRAFYA BÖLÜMLERİ

Fiziki Coğrafya: Doğal sistemlerdeki coğrafi olayları inceler. Fiziki coğrafyanın başlıca bilim alanları şunlardır:

- **Jeomorfoloji** (Yeryüzü Şekilleri Bilimi): Yeryüzünün şekillenmesinde etkili olan iç-dış kuvvetleri, dağ, plato ve ova gibi yeryüzü şekillerinin oluşumunu ve dağılışını inceler.
- **Klimatoloji** (İklim Bilimi): İklimin ve iklim elemanlarının (sıcaklık, basınç, rüzgâr, yağış, nem) yeryüzündeki oluşumunu, etkileşimini ve yeryüzündeki dağılışını inceler.
- **Hidroğrafya** (Sular Coğrafyası): Yer üstü (okyanuslar, denizler, göller, akarsular vb.) ve yer altı sularını inceler.
- **Biyocoğrafya** (Canlılar Coğrafyası): Bitki ve hayvan topluluklarının yeryüzündeki dağılışını ve bu dağılışı etkileyen faktörleri inceler.
- **Toprak Coğrafyası**: Yeryüzündeki toprakların dağılışını ve özelliklerini inceler.
- **Doğal Afetler Coğrafyası**: Yeryüzünde meydana gelen afetlerin dağılışını ve özelliklerini inceler.
- **Kartografya**: Haritaların hazırlanışı ve haritalardan yararlanma esasları gibi konuları inceler. Bu bilim alanının bağlı olduğu matematik coğrafya ise Dünya'nın şekli, boyutları, Güneş sistemindeki yeri ve hareketlerini inceler.

BEŞERİ ve EKONOMİK COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ

- **Beşerî ve Ekonomik Coğrafya:** İnsanın doğal sistemler içindeki faaliyetlerini inceler. Başlıca bilim alanları şunlardır:
- **Nüfus Coğrafyası:** Nüfus artışını, kır ve şehir nüfusunu, nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim özelliklerini, yoğunluğunu, sektörel dağılımını ve bunların dağılışında etkili olan faktörleri inceler.
- **Yerleşme Coğrafyası:** Doğal ortamın özelliklerinin yerleşme tipleri üzerindeki etkilerini, yerleşmelerin özelliklerini ve dağılışına etki eden faktörleri inceler.
- **Kültürel Coğrafya:** İnsanların kültürel özelliklerini ve bunların yeryüzüne dağılışını inceler.
- **Siyasi Coğrafya:** Siyasi olayların mekânsal bağlarını, nedenlerini ve dağılışını inceler.
- **Tarihî Coğrafya:** Coğrafyanın tarihi ve coğrafi düşüncenin gelişimi üzerinde durur.
- **Tarım Coğrafyası (Ziraat Coğrafyası):** Ekim, dikim, hayvancılık, balıkçılık vb. etkinliklerin yeryüzündeki dağılışını ve bu dağılışta etkili olan faktörleri inceler

BEŞERİ ve EKONOMİK COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ-2

- **Sanayi Coğrafyası:** İklim, yeryüzü şekilleri, ulaşım ve ham madde kaynaklarının sanayi işlevleri üzerindeki etkilerini ve sanayi bölgelerinin dağılışını inceler.
- **Ulaşım Coğrafyası:** Ulaşım üzerinde etkili olan faktörleri, ulaşım türlerini ve bunların dağılışını inceler.
- **Enerji Coğrafyası:** Enerji kaynaklarının nasıl oluştuğunu, yeryüzündeki dağılışını ve özelliklerini inceler.
- **Ticaret Coğrafyası:** Ticarete konu olan coğrafi olayların özelliklerini, dağılışını ve nedenlerini inceler.
- **Turizm Coğrafyası:** Turizm etkinliklerinin özelliklerini, dağılışını ve bunlara etki eden faktörleri inceler.
- **Sağlık Coğrafyası:** Çeşitli hastalıkların dağılışını ve bunlara etki eden faktörleri inceler

COĞRAFYANIN DİĞER BÖLÜMLERİ

Ülkeler Coğrafyası: Bir ülkenin fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafi özelliklerinin tamamını inceler.

Bölgeler Coğrafyası: Dünya üzerinde veya bir ülke içinde yer alan herhangi bir bölgenin genel coğrafi özelliklerini inceler.

Kıtalar Coğrafyası: Kıtaların fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafi özelliklerini bir arada inceler.

HİDROGRAFYANIN ALT BÖLÜMLERİ:
OSEONOĞRAFYA (OKYANUS BİLİMİ),
LİMNOLOJİ (GÖL BİLİMİ)
VE POTAMOLOJİ (AKARSU BİLİMİ)

BİYOCOĞRAFYANIN ALT BİLİMLERİ:
BOTANİK(BİTKİ BİLİMİ),
ZOOLOJİ(HAYVAN BİLİMİ)

Coğrafya bilimi, insan ve doğal ortamı konu edinen geniş bir araştırma alanına sahiptir. Özü itibarıyla coğrafya, doğal ve beşerî alanlarla ilgilenen diğer bilimler ile etkileşim hâlinde olduğu için bu bilimler arasında bir köprü görevi görmektedir.

CBS(COĞRAFI BİLGİ SİSTEMLERİ)

www.suleymansen.com

MATEMATİK COĞRAFYA

(uzaktan algılama, kartografya gibi alt dalları da var)

COĞRAFYA ÖĞRENMENİN FAYDALARI

Niçin Coğrafya Öğrenmeliyiz?

Tarihin her döneminde insanlar, içinde yaşadıkları mekânı, toplumu ve dünyayı coğrafya bilimini öğrenerek tanıyabileceklerini görmüşlerdir. Bu sayede dünyada yeni yeni yerler, kaynaklar ve kültürler keşfederek güçlenmişlerdir.

Dolayısıyla ülkeler, coğrafya öğretimini belirli bir program dâhilinde eğitim kurumlarında vermeyi amaç edinmişlerdir. Bu amaç, ilerleme ve kalkınmanın yanı sıra toplumsal birlik ve beraberliğin gerçekleşmesine de katkıda bulunmuştur. Sanayi Devrimi'nin hemen sonrasında bazı ülkeler, coğrafyanın kalkınmalarında çok önemli bir yere sahip olduğunu fark etmişlerdir. Günümüzde ise ülkemizin de içinde bulunduğu birçok ülke, coğrafya öğretiminin kendi geleceği için ne kadar önemli olduğunu anlamış ve bu yönde gerekli adımları atmaya başlamıştır.

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA'YI
BİLMEK ZORUNDAYIZ. **BUNUN
BİNLERCE NEDENİ**, BİNLERCE
ZORUNLULUĞU VAR. TABİ Kİ
GELİŞMİŞ, İLERLEMİŞ,
CEHALETTEN KURTULMUŞ BİR
ÜLKE ,BİR BİREY OLMAK
İSTİYORSAK. ★

DEPREMİ BİLMİYORSAN?....,
TSUNAMIYI BİLMİYORSAN?..,
BULUTLARI BİLMİYORSAN?..,
YÖNLERİNİ BİLMİYORSAN?..
TARIM ŞARTLARINI
BİLMİYORSAN?...

NE
OLUR?

COĞRAFYA ÖĞRENMENİN AMAÇLARI

Coğrafya Öğrenmenin Amaçları

- Yaşadığımız alanın Türkiye'deki yerini ya da herhangi bir ülkenin Dünya üzerindeki yerini belirli kavramlarla ifade etmemizi sağlar.
- Haritadan yararlanabilmek için yön, ölçek kavramlarının bilinmesini ve haritadaki sembollerin tanınmasını sağlar.
- Ülkenin ve dünyanın tanınması, yurt sevgisi ve vatandaşlık bilgisinin güçlenmesini sağlar.
- İnsanların hem kendi ülkelerinin hem de diğer ülkelerin doğal, kültürel ve ekonomik özelliklerini öğrenmelerini, onlara ülkeleri karşılaştırma olanağını sağlar.
- Kuraklık, iklim değişiklikleri, ozon tabakasının incelmesi, doğal afetler, çevre sorunları, fakirlik, açlık, kıtlık, geri kalmışlık, sömürgecilik, demokratikleşme, küreselleşme gibi insanları doğrudan ya da dolaylı ilgilendiren sorunları iyi kavramayı sağlar.
- Kalkınma planlarının gerçekçi ve yararlı olmasını sağlar.
- Çevre bilincinin oluşmasını sağlar.
- Dünyadaki yeni oluşumları (ekonomik, siyasi, çevre) ve olayları kavramamızı sağlar.
- Savaşlarda arazi ve hava koşullarının iyi bilinmesini sağlar.

(Prof. Dr. İbrahim GÜNER)

COĞRAFYANIN TARİHSEL SEYRİ

İlk Çağ'da Coğrafya

İlk coğrafi düşüncelere Anadolu, Mısır ve Mezopotamya dolaylarında yaşayan Mısırlı, Babilli ve eski Yunan filozofların **(Homer, Hekataios ve Herodot)** eserlerinde rastlanmaktadır. Bu destansı yapıtlar coğrafyanın ilk eserleri sayılmaktadır. Dünyanın en eski uygarlık merkezlerinde üretilen coğrafi bilim mirasının zamanla Anadolu üzerinden Batı'ya taşınmasını **eski Yunan medeniyeti** çok iyi değerlendirmiştir. Böylece kısa zamanda coğrafya, bilim karakteri kazanmıştır. Bu dönemde yaşamış olan **Thales (Tales), Anaksimander (Anaksimendir), Hekataios (Hekatayus), Platon (Platon) ve Eratosthenes coğrafya ilminin ilk kurucuları sayılmaktadır.** Coğrafi bilgi mirasına daha sonraları dönemlerinin dünyasını gezen **Strabon (Strabon) ve uzun süre temel coğrafya kaynağı olan Coğrafya Kılavuzu adlı eseriyle Ptolemaios (Batlamyus), büyük katkılar sağlamıştır.** İlk Çağ'da coğrafi düşünce, bugünkünden daha dar anlamda sadece dünyayı tasvir etmek veya yazı ile anlatmak ve bu bilgilerin kaydedildiği harita çalışmaları şeklinde görülmektedir.

İlk coğrafi eserler hangi uygarlıklara aittir?

İlk coğrafi eserler hangi filozoflara aittir?

Bilimsel anlamda ilk coğrafi eserler kimler vermiştir ?

Strabon ve Batlamyus kimdir?

COĞRAFYANIN TARİHSEL SEYRİ

Orta Çağ'da Coğrafya

Orta Çağ Avrupası'nda coğrafya, **diğer bilimler gibi kilisenin baskısı ile uzun bir duraklama dönemine girmiştir.** Bu dönemde **coğrafya bilim mirasına katkı sunmayı İslam coğrafyacıları** üstlenmiştir. Bu dönemin bilim insanları, İlk Çağ'da verilen eserlerden yararlanmış, dönemlerinin dünyasını üstün diyebileceğimiz araştırmacı ve gözlemci yönleriyle kaydederek çağını aşan eserler vermişlerdir. **Makdisi, İbn Hurdazbih (İslam coğrafyasının babası kabul edilir.), Mesudi, İbn-i Sina ve Biruni** bu dönemde öne çıkan bilim insanlarıdır. **Kaşgarlı Mahmud tarafından hazırlanan Dîvânu Lugâti't-Türk** adlı eser, aslında bir dil sözlüğüdür. Bununla birlikte Orta Asya'nın coğrafi özellikleri ile ilgili zengin bilgiler içerdiği için önemli bir coğrafi araştırma kaynağı olarak da kabul edilebilir. Ayrıca bu kitaptaki **Dünya Dil Haritası eşine az rastlanan bir harita özelliğindedir.**

Bu dönemin önemli bir İslam bilgini ve coğrafyacısı da **Muhammed İdrisi'dir. İdrisi, Orta Çağ'da Müslüman coğrafyacıların ürettikleri coğrafi bilgi birikimini, Kitâb-ür-Rüşandi (Roger'in Kitabı adı da verilir.) isimli eseriyle** Batı'ya taşımıştır. Bu bilgi birikiminin Avrupa'ya taşınması, yüzlerce yıl Avrupa'da çok güçlü etkilerde bulunmuş ve bu bilgiler, daha sonra yaşanacak gelişmelerin önemli kaynaklarından biri olmuştur.

YENİ ÇAĞ VE ORTA ÇAĞ'DA COĞRAFYA

- Yeni Çağ ve Yakın Çağ'da Coğrafya
- Avrupa'da **Rönesans ve Reform** hareketlerinin etkisi ile diğer bütün bilimlerde olduğu gibi coğrafyada da büyük gelişmeler ve dönüşümler yaşanmaya başlamıştır. Özellikle **pusulanın** geliştirilmesiyle uzak bölgelere seyahatlerin yapılması ve Müslüman coğrafyacıların eserlerinin okunması başta olmak üzere diğer birçok neden, coğrafyanın bu dönemde çok büyük mesafe kat etmesini sağlamıştır. Bu dönemin araştırmacıları, farklı zaman ve mekânlardan elde ettikleri bilgileri çok iyi sentezlemiş ve başta **Avrupa olmak üzere insanlığa Aydınlanma Çağı'nı yaşatmışlardır**. Coğrafya da bu dönemde bilimsel karakterini kazanmıştır. Özellikle fiziki coğrafyanın kurucusu kabul edilen **Alexander von Humboldt (Aleksandır van Humbolt)** ve beşerî coğrafyanın kurucusu kabul edilen **Carl Ritter (Karl Ritter)**, **modern coğrafyanın ortaya çıkmasında** çalışmaları ile ön plana çıkmışlardır.

RÖNASANS VE REFORMUN
SONUÇLARINI HATIRLAYINIZ

OSMANLIDA COĞRAFYA

Uzun bir süre dünyanın önemli aktörlerinden biri olarak kalmayı başarmak, zamanın ruhunu yakalayarak buna yön veren süreçleri yönetmekle açıklanabilir. Bu seviyeyi yakalamak sadece askerî başarılarla mümkün değildir. **Osmanlı, coğrafi bilgi ve becerilerden olabildiğince faydalanmıştır. Buna rağmen eğitim hayatının kalbi sayılabilecek medreselerde, coğrafya dersleri ancak 2. Meşrutiyet'ten sonra müfredata girebilmiştir.** Osmanlı kökenli coğrafi eserler; geçmiş dönemde yazılan eserlerin tercümeleri, haritacılık çalışmaları ve dünyayı gezen seyyahların yazdığı seyahatname türünde eserler olmak üzere üç türdür:

- **Fatih Sultan Mehmet Han'ın eski medeniyetlere ait birçok coğrafi eseri, özellikle Batlamyus'un kitabını ve haritasını tercüme ettirmesi Osmanlıdaki ilk coğrafi çalışmalar sayılabilir. Tercüme eserler daha sonra da devam etmiş, özellikle Duraklama ve Gerileme Dönemi'nde bu tip eserlerin sayısı artmıştır.**

Osmanlı denizcilerinin yaptığı coğrafi araştırmalar ve oluşturdukları haritalar da önemlidir. Özellikle bu alanda Piri Reis'in çalışmalarının da çok özel bir yeri vardır. **Pîrî Reis'in oluşturduğu eserlerin (özellikle Kitab-ı Bahriye isimli eseri) mükemmelliği, Osmanlı coğrafyacıları için önemli bir dönüm noktası olmuştur.** Osmanlıdaki üçüncü tip coğrafi eserler de **seyahatnamelerdir.** Bu eserler, yazıldıkları dönemde genellikle Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde kalan bölgeler hakkında çok önemli bilgiler içermektedir. Özellikle **Evliya Çelebi'nin yazmış olduğu Seyahatname bu alanda gösterilebilecek en güzel örnektir.**

ÜLKEMİZDE MODERN COĞRAFYA ÇALIŞMALARI

**ATATÜRK
TÜRKİYESİNDE**

Ülkemizde Coğrafya

Modern coğrafyanın ülkemize girişi 20. yüzyıl başlarına denk gelmektedir. Bu dönemde **Avrupa'dan ülkemize davet edilen yabancı coğrafya** hocaları ve yurt dışında yetişmiş **Faik Sabri Duran, Ali Macit Arda ve Hamit Sadi Selen** gibi isimlerle ülkemizde coğrafya biliminin temelleri atılmıştır. Bu isimlere ek olarak

Cemal Arif Alagöz, Besim Darkot, İbrahim Hakkı Akyol, Reşat İzbirak ve Sırrı Erinç

gibi isimlerin ülkemizde coğrafyanın gelişmesine büyük katkıları olmuştur. Günümüzde de değişik kurumlarda görev yapan coğrafyacılar, araştırmalarıyla ülkemizde coğrafyanın gelişimine katkı sunmaktadır.